

Nr. 135 - 20. årgang
Juli 2022

Strandgårdsbladet

home *fritid*

Sol, strand, salg og vand

Klik ind på home.dk/fritid og se, hvorfor home er den bedste til at sælge dit fritidshus

HOLBÆK

Michael H. Jørgensen a/s
Statsaut ejendomsmægler & valuarer, MDE
Labæk 13, 4300 Holbæk
holbaek@home.dk

T lf. 59 43 59 59

www.home.dk

home

vi vil være din foretrukne ejendomsmægler

EJENDOMSMÆGLERKÆDE FOR DANSKE BANK KONCERNEN

Bestyrelsen i Strandgården inviterer til loppemarked og petanque-turnering lørdag d. 27/8 2022 kl. 12:00-15:00.

Det kommer til at forgå i området omkring petanquebanen og det nye blomsterbed, medbring bord til dine loppeting og hvis man kan styre loppemarked og petanque er man selvfølgelig også velkommen til det.

Petanque-turneringen bliver styret af Susanne & Claus fra Holbæk Petanqueklub, som stiller op til lidt undervisning og spil.

Tilmelding til petanque kan ske ved henvendelse til Allan, Vest 18 inden d. 14/8 2022 eller SMS på 24 440 547.

Vinderen af turneringen bliver belønnet med pokal, samt en grillpakke med vin.

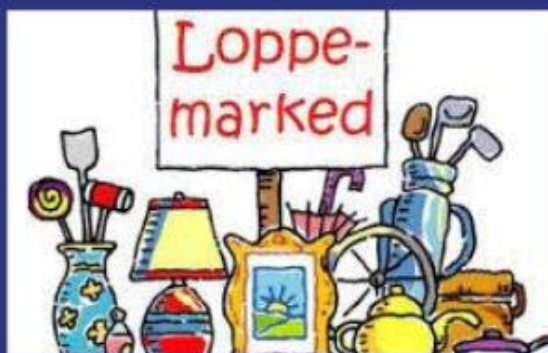
Loppemarkedstand kan bestilles hos Allan, Vest 18 inden d. 14/8 2022 eller på SMS 24 440 547.

Efter petanque og loppemarked smider formanden pølser på grillen med lidt væske til gænen til dagens petanque-spillere og loppemarkedstillere.

Vi ser frem til lidt spas og gøgl denne dag, så få tilmeldt dig/jer i en fart.

Det vil også være muligt at tilmelde sig på FB, hvor der vil blive oprettet en begivenhed til begge arrangementer

Med venlig hilsen
Bestyrelsen

Skt. Hansaften - En ny tradition er startet

Gennem grundejerforeningens facebookside var der sendt invitation ud til alle i bebyggelsen om, at der i år ville blive tændt et Skt. Hansbål på græsarealet foran badebroen. Ikke noget stort bål, men dog rigeligt stort til at markere begivenheden ordentligt.

Alle beboere blev opfordret til at møde op med en kurv med drikkevarer og glas, guf til børnene, et tæppe eller andet at sidde på – og så naturligvis et sangblad med midsommervisen.

Det havde i dagene op til Skt. Hansaften ikke skortet på pessimistiske forudsigelser fra ældre beboere om, at den slags var der ingen, der gad møde op til. Så der var i bestyrelsen stor spænding om, hvorvidt der overhovedet ville dukke nogen op. Men når nu der i bestyrelsen er enighed om, at der skal være flere fælles aktiviteter i Strandgården, måtte vi jo gøre forsøget.

Vi havde dog ikke behøvet bekymre os – op til 50 beboere lagde vejen forbi i løbet af aftenen og mange slog sig ned i kortere eller længere tid. Midsommervisen blev afsunget 2 gange – 1 gang på hver melodi. Og den enorme jordbærkage, som vores formand Allan havde medbragt, blev næsten spist op.

Bålet blev opbygget udelukkende med tørt brænde, som blev arrangeret oven på en rund betonplade. At brændet var tørt betød, at der ikke var nogen nævneværdige røggener. I modsætning til Søvejs Skt. Hansbål 300 meter længere mod vest, som var opbygget af friske grene og hækkeafklip – vi så aldrig flammerne, men der var røg over det hele.

Vores betonplade var fragtet ned til badebroen om eftermiddagen fra en nærliggende have, hvor den i de første mange år havde tjent som grillbord, men nu var gået ud af brug. Det var egentlig meningen at pladen skulle skrottes bagefter, men der var enighed om, at den havde tjent perfekt som bund for bålet, så i stedet blev den dagen efter Skt. Hansaften gravet ned i plan med græsset. Så kan vores havetraktor køre ugenert hen over den resten af året, og vi kan fejre den fri til næste Skt. Hansaften. :Mac.

Her er den så, vores nye bund for det årlige Skt. Hansbål. Den skal kun bruges denne ene gang om året – den er ikke ment som en bålplads til fri afbenyttelse resten af året. Ifølge kommunens regler for båltænding skal godkendelse fra grundejerforeningens formand i øvrigt altid indhentes forud til ethvert bål, der ønskes tændt på et fællesareal.

Klipning af græsplæner og hække

Vi har et dejlig kortfattet ordensreglement her i Strandgården. Der er egentlig ikke særlig mange ting man ikke må, og kun ganske få ting, man skal huske at gøre. Omkring klipning af græsplæner og hække er reglerne simple: ”Græs slåning skal ske mindst to gange årligt, senest 15.6. og 15.8. Klipning af hæk skal ske mindst én gang årligt, senest 15.8.”

Bestyrelsen opfordrer alle beboere til, at disse regler bliver overholdt – ikke så meget for reglementets skyld, men simpelthen fordi vi kan risikere at genere vore naboer meget, hvis vi lader hækken stå eller lade haven gro til i ukrudt.

Specielt kan nogle af de oprindelig 3 meter brede stier mellem grupperne af huse være reduceret betydeligt i bredden af vildtvoksende hække. Det er jo desværre sådan, at en hæk, der får lov til at vokse sig bredere, også giver plads til mere ukrudt forinden, og så skal gående pludselig til at passe på brændenælder og tidsler, når de skal forbi. Så hermed en venligt ment henstilling til alle vore beboere om lige at gå ud og se efter, at der nu også er uhindret passage, de steder, hvor der skal være det uden for jeres grund.

Det er også vigtigt, at græsplænen bliver slået mindst de to gange årligt, netop fordi det forhindrer ukrudt i at brede sig. Vi har pt. en sag, hvor en grundejer har klaget over, at han forleden måtte fjerne over 100 små tidsler, der var på vej op i hans græsplæne – de stod 5 meter fra et helt buskads af høje tidsler, som fik lov at vokse på naboens græsplæne, som endnu ikke var – er – blevet klippet i år. Det er selvfølgelig ikke i orden. *Mac*

Fotos: Forside og side 4: Michael, V 38 — side 23: Marianne Bostrøm, Ø 44

aut. El-installatør Niels Jørgensen

Vestergårdsvej 66, 4300 Holbæk Tlf. 59 46 15 04

www.nj-el.dk

nj@nj-el.dk

NJ El-service, den lokale el-installatør,

din garanti for en sikker forbindelse!

Plæneklipperservice.dk

v/ Torben Gundersen
Landevejen 83, 4532 Gislinge

**Salg, service og reparationer af
have-park maskiner**

Service af almindelig plæneklipper:

Motorolie, tændrør, luftfilter skiftes, slibning af kniv, motor justeres.

Pris 500 kr. inkl. moms

*

TILBUD

Service af almindelig havetraktor:

Motorolie, tændrør, luftfilter skiftes, slibning af knive, remme efterses,
dæktryk kontrolleres.

Pris 1.295 kr. inkl. moms

*

***Vi sælger og servicerer have-park maskiner
og reservedele til:***

Stiga, Texas, Partner, McCulloch, Flymo,
Briggs & Stratton, Efco, Honda, Tecumseh, Alko, Ginge,
Stihl, Husqvarna, Jonsered,
Variant trailere, m.fl.

Ring eller kig forbi for et uforpligtende tilbud.

Tlf. 28 15 65 25

Plæneklipperservice.dk * www.plæneklipperservice.dk

TJ Tømrrerservice

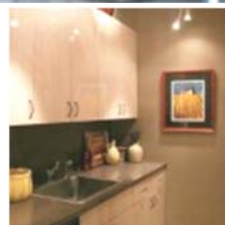
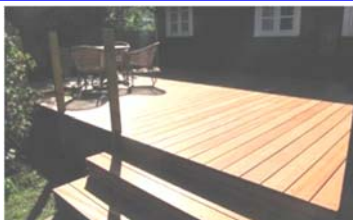
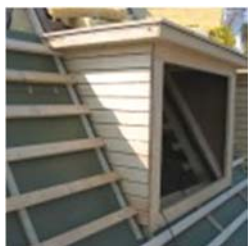
(kun et stenkast fra Strandgården, lige ved Audebo dæmningen)

Vi har stor erfaring indenfor:

Tagrenovering / Vinduesudskiftning

Enfamiliehuse / sommerhuse

Forsikringskader

*Vi er et kvalitetsbevidst tømrrer og snedkerfirma, v./
Tømrrermester Tommy Woxholt, og Tømrrermester Jørn Løvenhorst.*

TJ Tømrrerservice

Audebo Skolevej 14 - 4300 Holbæk

www.toemrrerservice.dk * tj@toemrrerservice.dk

Tommy 2162 3130

Jørn 2025 6436

Ring til os

og få en snak om dine planer, og en fast pris på dit byggeprojekt

Viceværten har ordet!

Jeg skrev sidste gang, at den østlige bænk har været under vand og stod efterfølgende helt skævt. Den er nu gravet op og flyttet et par meter op – på det højeste punkt – så nu håber jeg, at den overlever næste storm.

De sidste skraldespande har fået monteret fast bund i stativet. Så er de i øvrigt også tømt, så nu kan sommergæsterne bare komme an.

Der står nu igen to skraldespande ved badebroen. Dem er der brug for over sommeren.

Petanquebanen blev ryddet for ukrudt allerede før Pinse. Det ser ikke ud til, at den har været benyttet.

Spørgsmål til beboerne: var det en idé, at der blev indkøbt et eller to petanquesæt, anbragt i en kasse ved petanquebanen/bænken?

Så var det i hvert fald nemmere at tage et spil, hvis ånden lige kom ind over, og man manglede kugler.

Nu ved jeg ikke om fodboldbanen har været benyttet. Det er svært at se. I hvert fald blev græsset på banen og omkring målene slået før Pinse.

Der er repareret huller både på stamvejene og stikvejene samt på friarealet, hvor en muldvarp syntes at vejen var for plan.

I forhold til sidste efterår er hullerne blevet repareret på en ny måde, så nu håber jeg, at det holder bedre (fif fra eks-formand Hans Jørn, Strandgården).

Der er slået græs på fællesarealerne, og jeg har efterfølgende været i gang med buskrydderen omkring skilte og vejmundinger mv.

Der er også lagt ekstra vejmateriale ved indkørselsvejene, især i Øst. Jeg vil i den forbindelse henstille til, at de bilkørende ikke skærer svingene af. Det ødelægger rabatten!

Så et lille øf til de rette vedkommende: der er max. 20 km/t på alle vejene i Strandgården. Jeg ser ret tit en noget højere hastighed. Man kan jo ikke se hvem, der kører, men bilen kan jo ikke gemme sig, så man kan jo se hvor den ”bor”.

Sluttelig vil jeg sige tak for initiativet Skt. Hans-aften – fint lille bål ved badebroen. Der kunne sagtens have været flere beboere, men man var nok lidt sent ude med oplysningen.

I hvert fald har jeg efterfølgende været med til at grave ”møllehjulet” (betonpladen, se s. 4) ned, som underlag for bål på stedet. Så det er klart næsten år. Ny/genoptaget tradition!

Nu ved I det i god tid, måske ses vi næste år?

Steen, V3

Danmarkskortet på side 9 viser udbredelsen af dysser og jættestuer. Megalitgravene er optalt for hvert sogn og farven angiver hyppigheden. Samtidig giver det et indtryk af bebyggelsestætheden i ældre bondestenalder ca. 4000-2800. Der er vist ingen tvivl om, at området omkring Lammefjorden var tæt beboet—efter tidens normer. Anderledes forholder det sig med Midtjylland og ligeså Københavns-området. NB: Det er den nuv. Lammefjord, der ses op kortet. Den gamle er ligesom Sidinge Fjord væk her. Derfor den hvide plet sydvest for nuv. Lammefjord.

Fortidens synlige spor i nutiden

Over alt i det danske land kan man se minder fra fordums tider, her forstået som oldtid og middelalder. Dvs. nogle, der er mindst 500 år gamle, og ikke så få, ja faktisk de fleste langt ældre. Det er dog svært at komme udenom, at dem, der gør mest opmærksom på sig selv er middelalderkirkerne, der med rund og gavmild hånd er spredt trindt om land. De rager noget mere op end oldtidsminderne, der dog er langt talrigere. Ellers er det mest bronzealderhøjene, der rager op, men det er ikke altid lige nemt at se, at det er en bronzealderhøj.

Herude i Nordvestsjælland er der normalt 4-5 km mellem middelalderkirkerne. Mange nyere kirker er blot nyere versioner af de middelalderlige, placeret de samme steder, og nok også ofte bygget på de gamle fundamenter. Et nærliggende eksempel er Skt. Nikolai Kirke midt i Holbæk. Den nye er fra ca. 1870, men bygget samme sted som den tidl. kirke i dominikanerklostret, der endnu mindes i gadenavnene Klosterporten og Klosterstræde. Klostret blev grundlagt 1269 og nedlagt i 1530'erne. På næsset er der tre kirker, der ligger ca. 4 km fra hinanden. Alle bygget i sidste halvdel af 1100-tallet.

Da man begyndte at forvandle skov og vildnis til agerjord, og formentlig af samme grund flyttede sammen i landsbyer, er det nok tænkeligt, at der var andre, de omkringboende, der endnu levede af jagt og indsamling, der kunne se deres fordel i at slippe for det hårde og tidskrævende arbejde ved overgangen til bondelivet, ved at erobre et allerede klargjort område – eller måske som en endnu lettere løsning via væbnet røveri bemægtige sig frugten af de nye bønders indsats. Dermed var krigen – i det små – så at sige opfundet. De nye bønder har helt sikkert sat sig kraftigt til modværge. Ellers skulle de jo drage til et nyt sted og dér begynde det hårde og måske årelange arbejde med at skaffe ny agerjord. De redskaber, de havde til rådighed var såre primitive, udført i sten eller træ. Der skulle gå næsten 2.000 år, før bønderne fik det første metal – bronzen – hænderne, og det var et lidet egnet materiale. Flintøkser og –knive egnede sig langt bedre. Selv den hårdeste bronze var for blød. I øvrigt også som våben. Moderne forsøg med flintøkser har vist, at de er såre velegnede. I dag er det blot langt nemmere at købe en god ståløkse. Eller – hvis vi skal gå til yderligheder – en motorsav. Der findes moderne flintsmede, men de er ikke mange. Herhjemme begyndte *jernalderen* først omkr. 500.

Hvem det var, der blev begravet i megalitgravene er usikkert. Umiddelbart synes det naturligt, at hovedgraven blev opført til en stormand, der måske havde en slags høvdingestatus i området. Det område, som graven skulle gøre opmærksom på var blevet beslaglagt af stormanden og hans slægt. Der blev også begravet andre i de fleste storgrave, men om det var familiemedlemmer, eller andre, men mindre stormænd er usikkert. Sandt at sige vides der heller ikke noget om den sociale lagdeling. Det er kun grave og gravgaver, der i bedste fald kan afsløre de sociale forskelle. Om man f.eks. havde slaver er selvsagt også uvist. Her kunne nogle skriftlige kilder have hjulpet meget, men de lod vente på sig i nogle tusinde år og drejede sig derfor om andet end sten- og bronzealdrerne.

At anbringe den ofte tonstunge dæksten har krævet manges indsats. Man har måske brugt den teknik, som kong *Frederik 7.* foreslog ved et foredrag i 1860, vha. af lårtykke stammer, som fungerede som ruller. Støttestenene og gravrummet blev omgivet og fyldt op med jord, så dækstenen kunne rulles fra jordsmonnet op på toppen. I 1984 rullede 80 personer af begge køn en 7 tons dæksten på en slags slæde, men stort set efter samme princip som kongens, adskillige meter. Det foregik på *Historisk- Arkæologisk Forsøgscenter* i Lejre, under ledelse af centrets ophavsmand *Hans-Ole Hansen*, som havde inviteret mig (og andre) til at overvære begivenheden. Han og jeg arbejdede dengang sammen om forskellige brochure- og bogprojekter. Stedet hedder i dag *Sagnlandet Lejre*. Selv ”slæbte” jeg *Bente* med.

Omkring 3300 begyndte man nogle steder at opføre de mest storstenkrævende og mest imponerende gravminder: jættestuerne. Den mani holdt sig i omkring 100 år. Fmtl. blev der dengang opført 4.000 jættestuer, hvoraf der er ca. 700 tilbage. Det er unægtelig en langt større overlevelsesprocent end for dyssernes vedkommende. Jættestuerne må jo også siges at være langt mere ”uhåndterlige” end dysserne. Fordi stenene var langt større og dertil fastholdt af jordmasser, tømur og ofte tonstunge dæksten.

Allerede i oldtiden og middelalderen vidste man, hvordan man skulle sprænge eller spalte meget store sten. I århundredernes løb er mange tusind dysser mv. gået til, fordi man havde brug for dele af store sten til mange forskellige former for byggeri. Hegn, broer, voldsteder, borge, kirker, slotte og herregårde. Dyssebyggerne havde – uvidende – skabt nogle gode materialedepoter, så senere tiders mænd i byggebranchen kunne hente de fornødne sten et samlet sted og føre dem bort – på en eller anden måde. Mange af disse fhv. dyssesten indgår i dag i ikke så få kirker, herregårde, bøndergårde og markhegn. Ud over de allerede nævnte. Man så vel sådan på det, at disse sten lå samlet sammen, men til ingen verdens nytte. Alternativet havde været milelange mark- og strandvandringer for at samle sten. Mange af de sten, som isen for årtusinder siden med gavmild hånd havde spredt ud over mark og eng, indgik også i markhegn og gårdbyggeri, men det var mere bøvlet på den måde end at plyndre end dysse. Det kunne nok heller ikke skade noget, da man i almindelighed gik ud fra, at dysser og deslige var opført af jætter eller mega-stærke kæmper. Og i hvert fald af grumme hedninge. Desuden var de gratis. Hvis man ser bort fra evt. transportomkostninger. I det mindste vel forplejning til ”slæberne”.

En appetizer

Indberetning om de Mindesmærker af Oldtiden, som findes i Hørbye Sogn, Holbeks Amt. Den kongelig Commission til Oldsagers Opbevaring havde tilsendt min Formand Deres trykte Anmodning af 15de Juni 1808 om at indberette hvilke overblevne Oldsager, der fandtes her i Hørbye Sogn. Denne blev mig overleveret af ham tilligemed de øvrige Embedspapirer. Derfor, efterat ieg ved Hans Høyærværdigheds Hr. Ordensbiskop og Ridder af Dannebrog Münters Skrivelse af 8de Juli 1809 er bleven erindret om, snarest muligt at indsende de forlangte Efterretningen, og deraf saae, at min Formand ingen havde indsendt, gjorde ieg mig strax al muelig Umage for at blive bekendt med alt, hvad der kunne tiene til at give de fornødne Oplysninger, og har jeg da, efter selv at have taget alt i Øjesyn, følgende Indberetning af give

Ved tre Byer i Sognet, Hørbye, Uglerup og Markesløv ere adskillige Steendysser, skiøndt vist nok en Deel ere borttagne og anvendte i Oeconomien. ...

CC Jensenius, Sognepræst i Hørbye 30 Octobr 1809

Bon Appetit (se s. 19)

Mellemøsten blev ikke som Norden dækket af en enorm og meget tyk iskappe i istiden. Som den, der efterlod mængder af sten og klippestykker af alle størrelser ud over det danske land m.m. Mellemøsten var derimod ret fattigt på sådanne sten mv. Ikke meget at bygge med dér. De måtte selv fremstille deres byggematerialer – lersten, enten brændte eller ubrændte, men af og til også ”ægte” sten, som huggedes ud af klipper mv. Det gjorde det muligt for dem at opføre meget store bygninger, bl.a. de berømte ziggurater. Den mest berømte af dem kendes i hele den (h)vide verden som Babelstårnet. Byens akkadiske navn var Babili (”Gudernes Port”). Den berømte konge Hammurabi (1729-1686 f. Kr.) gjorde omkring 1700 f.Kr. byen til sit riges hovedstad. Riget blev efterhånden også kendt som Babel/Babylon. Tårnet kaldes også Etemenanki. Det var på syv etager og helt oppe stod et tempel – alt i alt vistnok 90 m. højt. Etemenanki er for længst destrueret. Tilbage er kun det mytiske fænomen Babelstårnet.

Navnet Babel – i græsk version Babylon – bruges i det Gamle Testamente (1. Mosebog kap. 11, v. 1-9) i forbindelse med et hebraisk ordspil, der går på den sprogforvirring, der i praksis stoppede byggeriet på Herrens ordre.

Tårnet ses her i Pieter Brueghel (Bonde-Brueghel)s version fra 1563.

Megalit-grave

I dette nummer skal det dog handle om megalitgrave. Af græsk mega (stor) og lithos (sten), hvorfor de ibland også kaldes for storstensgrave. Og det er ingen overdrivelse. Det er dem, der for ikke så mange år siden som oftest blev kaldt for ”kæmpehøje”. Der er groft sagt tre former: *runddysser*, *langdysser* og *jættestuer*. Jætte ligger jo heller ikke så langt fra kæmpe. Andre og yngre synlige oldtidsminder er bronzealderhøjene. På næsset er der ingen jættestuer, men flere dysser samt bronzealderhøje, der er de mest iøjnefaldende. Det gælder bl.a. den, der ligger nærmest Strandgården – *Mælkehøj* kaldet øst for Faurbjergvejs serpentinersving, kronende en markant bakketop. Herude ses i dag kun en fattig rest af fordums herlighed.

Kortet s. 9 er baseret på præste-oplysninger om oldtidsminder, indsendt 1807-10. Så alle, der er forsvundet før den tid, er af gode grunde ikke med. Moderne opgørelser – på baggrund af disse oplysninger afslører tydeligt, at utroligt mange er forsvundet siden da. Fagfolk anslår, at der i Danmark er opført 40-50.000 høje, og i dag kan man se ca. 7.000. Hvad angår Tuse Næs blev der i 1809 oplyst 101 – fordelt på næssets tre sogne – og nu er der 24 tilbage. Der er altså siden forsvundet 77. Eller tre fjerdedele. De fleste nok inden 1937, da oldtidshøje og andre fortidsminder blev fredet. Hvad de som bekendt stadig er.

Hvad Odsherred angår opbevares nogle af de mest interessante fund på Nationalmuseet, men det gælder selvfølgelig ikke megalitgravene. Nogle særprægede og i dansk sammenhæng særligt spændende helleristningssten er fundet lige nord for den gamle Lammefjord og det samme gælder for to intakte urokseskeletter, fundet tæt på Vig. Så man må næsten tro, at der har været langt mere ”gang i den” i det sydlige Odsherred end lige sydfør. Der er ingen jættestuer på Næsset, men – igen – lige nord for kan man finde tre på rad og række – øst-vest – af de fem i Odsherred. Noget længere mod nord har man af mosejorden hentet herredets nok mest berømte fund (glansnummeret): *Solvognen* fra Trundholm Mose.

Kontakt med udlandet?

Det er naturligvis kun via arkæologiske undersøgelser, at det er muligt at finde ud af evt. forbindelser med udlandet. Enten ved at fremdrage effekter, der kun kunne hidrøre fra fremmede lande, som f.eks. den berømte lunula fra *Grevinge*, der vha. videnskabelige undersøgelser viser, at den er udført af guld fra Irland. (Se s. 21 og bagsiden)

Der kendes også andre lunulaer derfra, så de to danske stammer nok også fra den grønne ø. Langt sværere, ja nærmest rent ud sagt umuligt er udvekslingen af ideer af forskellig art, herunder kultiske. Hvordan og hvorledes de er kommet herop, er ikke til at vide.

Kortet her viser de områder i Vest- og Nordeuropa (mørktstribede), hvor der findes megalit grave. Man kan undres over den ”ujævne” fordeling, men det betyder nok noget, at der er kystområder i forbindelse med dem alle, om end nogle steder langt væk. Vand bandt dengang mere end det skilte. Også internt i Danmark.

En enorm, opr. rejst, senere væltet bautasten ved Lochmariaquer, Bretagne. Oprindeligt 23 m lang og med en vægt på ca. 300 tons. Den er formentlig slæbt 4 km fra en af de ofte kilometer lange bautasten-rækker, der netop kendes fra Bretagne til et nyt formål. Det lod sig altså praktiseregøre mellem 4500-4200 f.Kr. Med såre beskedne hjælpemidler. Men åbenbart med rigeligt mandskab og en god portion teknisk viden om den slags transporter, anført af professionelle folk.

Megalitgravenes udvikling

Omkring 4000 begyndte man i flere steder i Europa at bygge store gravanlæg, langgrave, der mindede om de første bønders beboelseshuse, blot i meget stor udgave, men uden brug af meget store og tunge sten. Moden, for det var faktisk en mode, ændrede sig og langgravene blev erstattet af megalit- eller om man vil storstensgravene i forskellige udgaver. (Megalit er et græsk, sammensat ord bestående af mega (stor) og lithos (sten). Mega kender vi jo fra andre sammenhænge. I Bretagne havde man forinden (ca. 4500-4200) udført nogle meget specielle kultiske anlæg, der bl.a. bestod af kilometer lange, parallelle rækker af kæmpestore (bauta) sten. Men det var altså ikke grave.

Herhjemme begyndte opførelsen af megalitgrave (rund- og langdysser) omkr. 3500 og den mode holdt sig i flere hundrede år. Danmark er et af de lande, hvor der blev opført flest, ser det ud til. Der er kendskab til ca. 7.000 af dem, og der blev formentlig opført omkr. 40-50.000. Man har beregnet, at der til opførelsen af en mellemstor grav er brugt alt i alt op mod 10.000 arbejdstimer. Der har været mange involveret i dele af processen, men det har været fagfolk (eksperter), der har stået for de vigtigste dele af byggeriet. Folk, der vidste hvordan de store støttesten skulle placeres, så de ikke væltede, og som kunne udføre tømuren, bestående af mindre og små sten, mellem de store, så de blev stabiliseret.

Prominente døde nord for Lammefjorden

Den sydøstlige del af Ods Herred, dvs. nord for den ”gamle” Lammefjord vrimler det så at sige med synlige oldtidsminder, fra især stenalder og bronzealder. Andre kan ses på forskellige museer, bl.a. Nationalmuseet, der har sikret sig flere af de mest interessante – helleristningssten, uroksskelet mv. I dag minder den sydøstlige del af Ods Herred ikke om noget næs, men det skyldes tørlægningen af Sidinge Fjord i 1840’erne, der forvandlede området til agerland. Inden da tog Kongsøre-området sig ud som et næs, der endte i Kongsøre Næbbe, hvorfra der dengang var færgeforbindelse til Kisserup på Tuse Næs. I dag dækker Kongsøre Skov det meste af området mellem det inddæmmede område og Isefjorden. Men sådan var det næppe i oldtiden, skønt det meste af landet, incl. Sjælland med Ods Herred var skovdækket.

De to interessante lokaliteter kan ses fra vores strand – den ene lige mod nord og den anden mod nordøst. Men altså desværre på den anden side af fjorden, så man skal ud på en tur på mindst 15-20 km for at nå frem til dem. I luftlinie er det kun 6 km. Den nærmeste er *Grevinge Skov* med 10 oldtidsminder og den fjerneste *Kongsøre Skov*, der ligger helt ud til Isefjorden. Her er 55 minder. Vejen til Kongsøre var for 200 år siden meget længere end i dag, fordi Sidinge Fjord skilte de to skove. Nu er den tørlagt. Der går en 2,5 km lang dæmning over den gamle fjordmunding. Omtrent som den dæmning, der går fra Audebo til Gundestrup, og udgør en barriere mellem den udtørrede fjords landmasser og den eksisterende fjords vandmasser. Skulle man for 200 år siden via det tørre land til Kongsøre, skulle man hele turen forbi Dragsholm og derfra østover. Altså et par dagsrejser. Både nu og dengang var søvejen af foretrække. I gamle dage var der to færgeruter over fjorten fra Næsset – Audebo-Gundestrup og Kisserup-Kongsøre. Begge steder i Ods Herred var der en færgekro. Den største – i Gundestrup – brændte for få år siden og ruinen er nu væk, mens vi fra stranden kan se den mindste som en beskedne hvid bygning foran Kongsøre Skoven. Den er nu privat ejendom. I dag er den eneste mulighed at lokke en bådejer til at sejle derover. Ikke så praktisk som det umiddelbart lyder, fordi den resterende tur skal foretages til fods. Det kan nemt blive en ganske lang ”Fodreise”, men måske kan der blive nogle Eventyr undervejs.

To glansnumre på en sådan tur vil være ”Hamlets grav” i *Grevinge Skov* og ”Kong Øres grav”, der meget passende findes i *Kongsøre Skov*. Hamlets grav er den største, men han er jo også mere berømt – sågar verdensberømt (senere) – end kong Øre, hvem han nu monne være. Der er 12 km i luftlinie mellem de to grave. Den udtørrede Sidinge Fjord udgør heraf ca. 6 km.

”Hamlets grav” i Grevinge Skov

Hamlets grav findes i den østlige del af skoven, tæt på den gamle fjordbred. Det er ikke kun oldtidsminder, der kan ses i denne skov. Der er også langt nyere minder fra besættelsen, der endnu hører til ”mands minde”. De beskedne rester af ”*Flugschneise Sidinge Förde*”, der udnyttede den flade, udtørrede fjord som landingsbane for jagerfly og skoven som ”naturhangar”. Ingen betonbunkere og sligt her. Den blev indrettet i 1943, da det begyndte at gå skævt for tyskerne. Nord for Hamlets grav er der svage spor tilbage, selvsagt helt ude ved kysten. Englænderne kendte til den, men angreb den ikke. De havde også nok at se til det år—bl.a. i Italien og i luften over Europa.

Hamlets grav (herover) findes i den østlige del af skoven, tæt på den gamle fjordbred, og tæt på en køkkenmødding fra jægerstenalderen. Ligesom med køkkenmøddingerne i Hønehals Skov helt ud mod Isefjorden. De syntes alle at være anlagt nærmest på strandkanten. De eneste spor fra møddingen er de muldvarpeskud der har skubbet 6-7.000 år gamle muslingskaller op fra dybet.

Dyssen er en langdysse på 39 x 9 m, kranset af 60 store randsten. Da dyssen er fra bondestenalderen er den mellem 6200 og 3800 år gammel. Dyssekammeret har sine fire bæresten, men dækstenen mangler. Ifølge sagnet, der ikke er nær så gammelt som dyssen, er det den ellers helt ukendte kæmpe *Hamle*, der var var hele 39 m lang, der fik sit sidste hvilested her. Andre mener, at det i stedet er prins *Amler*, tidligst nævnt af Saxo og endnu bedre kendt som William Shakespeares *Hamlet* (ca. 1601), som han har tyvstjålet fra Saxo. Den berømte scene med kraniet er ligesom "To be or not to be" monologen samt dødsfaldene Shakespeares indfald. Amler og Hamlet ligner ingenlunde hinanden. Amler dræbes som gammel konge, gift med den skotske dronning af sin efterfølger. Jeg har tidl. Skrevet om emnerne her i hhv. nr. 74 og 110 (Hamlet). De kan ses på foreningens hjemmeside (adresse. på bagsiden).

Havde det været i nyere tid, at man stødte en konge eller prins til hvile i en fornem grav, havde pressen utvivlsomt været på tærne. Sådan var det selvfølgelig ikke dengang, bl.a. fordi det var komplet umuligt at finde bude – især teenagebude – der ville ombære en avis, fordi den måtte prentes på sten. Men ellers havde det lokale organ "Iseffjordsposten", nok i folkemunde kaldet "Pisseffjordsosten" været talstærkt til stede. Bladet kendt ikke sin besøgelsestid. Det var vel derfor, at det kun udkom fra 27.4. 1861 til 30.6. 1864. På bladet, der udkom i Frederikssund mistede man det forår helt humøret, som i resten af landet. Også i den grad! Tabet af Sønderjylland var det dybe, danske traume i hundrede år.

GRØN ANLÆGSSERVICE

HESTIA

Ny Hagestedvej 5 - 4532 Gislinge

Tlf. 59 46 06 07 / Mobil 40 98 06 10

e-mail: hestia@mail.dk – www.hestiais.dk

Vi tilbyder en bred vifte af top-professionelle ydelser

Fliselægning og anlæg af stensætninger til bede eller støttemure

*

Anlæg af græsplæner og blomsterbede

*

Topdress og fjernelse af mos i græsplæner

*

Fræsning og grubning af haver

*

Træfældning og beskæring

*

Stubfræsning

*

Anlæg og vedligehold af havedamme

*

Miljøvenlig ukrudtsbekæmpelse i belægninger, plæner og bede

*

Skadedyrsbekæmpelse

*

Løbende vedligeholdelse af haver og parker

Kong Øres Grav (herover) findes midt i skovens sydlige område, ikke langt fra *Sandskredet*, som i øvrigt er et populært udflugtsmål med en god sandstrand og dertil badebro, borde, bænke, toilet og grillpladser, der frit kan benyttes. Det er kort sagt et turistvenligt sted omgivet af talrige oldtidsminder. Nordvest for Kong Øres Grav finder man *Prinsehøjene* – således kaldet for den ene af de to – blev udgravet af *Frederik 7.*, mens han endnu var kronprins. Denne høj er en stenalderhøj fra ca. 3500 f.Kr. Dækstenen er forsynet med 19 skåltegn, fordybninger som normalt henregnes til bronzealderen og anses for frugtbarhedssymboler. De er måske udført ved opførelsen af den anden høj, der netop er en bronzealderhøj. Den krones af en gammel, kroget eg, der blev fredet i 1907. I stenalderhøjen udgravede man en snæver gang, der førte ind til gravkammeret, men om man fandt noget derinde vides ikke. Frederik, der var meget interesseret i arkæologi kunne sagtens legalt have medtaget evt. fund og indlemmet dem i sin egen velvoksne samling. Andre mere kendte oldtidsminder i skoven er *Tingstedet*, der er en langdysse og *Torneløkke Runddysse*, Mest kendt i skoven er dog Kong Øres Grav, også fra ca. 3500 f.Kr. Her er også en sten med skåltegn.. Selve gravkammeret er rektangulært og måler 1,5 x 1 m. Højen er omgivet af 35 randsten. Graven blev restaureret i 1937 og forsynet med en ny dæksten.

Kong Øre er som nævnt helt ukendt, i et sagn tildelt kongeværdighed og en voldsom død i Kalundborg. Han blev efter sigende begravet med en flere kilometerlang guld-kæde. Den er ikke så overraskende komplet forsvundet. Nogle skulle ifølge sagnet også have haft fingre i den, så de kunne måle den. Kong Øre er snarest en af de mange ukendte sagnkonger, der har lagt navn til dysser, jættestuer og bronzealderhøje. Nok fordi, man antog, at det var en konge, der var begravet så fornemt en gang i hedenold. Der er sådanne kongegrave i hele landet. Kongsøre Skov må med sine 2,5 km² og 55 oldtidsminder være et af de mest velforsynede områder i landet. Øret blev nok ikke plyndret så stærkt som Næsset. Det har været for besværligt ude på Øret.

Foto: *Marianne Bostrøm, Ø 44: Blomstereng og fjordudsigt*

Præstens ord til andet ... (i uddrag)

(Af hensyn til præsternes renommé, skal det nævnes, at de skrev deres indberetninger før museumsmanden Chr. Jürgensen Thomsen (1788-1865) havde "opfundet" sin senere verdensberømte tredeling af oldtiden i stenalder-, bronze- og jernalder. Det skete i praktisk museumsarbejde på Nationalmuseet i 1818, men han publicerede først ideen i 1836. Det skal også med, at der heller ikke endnu eksisterede en ministeriel godkendt retskrivning. Også, at der var endnu fyrré år til skiftet mellem enevælde og folkestyre (1849)).

Ærbødigst indberetning til den Høyrespective Commission for Oldsagers Opbevaring over nogle af Grevinge Sogns vigtigste Mindesmærker. – Heele Odsherred fremviiser i Almindelighed utallige Mærker på Hedenske Begravelser. Næsten alle vegne studser Øjet ved Synet af de med utroelighed Møje, stundum endog på stejle Bakker opførte Høje. –

Disse findes vel ikke nu, som i Oldtiids Dagene, overalt bekransende med store og i visse Retninger anbragte Steene – da saa mange Kirkers og Steenhegns Opførelse rimmeligviis har skilt dem ved denne gamle ærværdige Prydelse – ja nogle synes endog oprindelig at have savnet dem, og blot ved deres uhyre Jordmasse at have udmærket Fortiids Hædersmændenes Hvilsted. – Heller ikke kunne vi vente allevegne at finde, endog de uoverpløede, i deres Oldtiids Højde, da Regn og Slud, men især Menneskehænder beviislig har berøvet nogle af dem indtil fleere Favne af samme som er anvendt, især efter Udskiftningen [1787-90] til Terrainnets Jævnelse og Landbrugets Forbædring. –

Ikke destomindre gives her dog endnu Stæder, hvor Grandskeren maae tabe sig i Beundring over den Kraft og Kunst, som udfordredes til at hæve og efter visse Regler at anbringe de usædvanlig store Jord- og SteenMasser, som endnu hist og her for en Deel staae uforstyrrede for hans Øje. –

Hvad der gjelder for heele Herredet i Almindelighed, er ogsaa anvendeligt paa Grevinge Sogn i Særdeleshed. –

– – –

Mangen en Mærkværdighed er vist nok ved disse Omvæltninger gaet i Løbet, som for en Deel af det følgende vil erfares – men jeg formoder sikkert, at et riigt Udbytte af antiquariske Sjældenheder endnu her i Sognet maae kunne ventes, naar med Gods-Ejerens d:e Hns Majestæt Kongens Tilladelse Eftergravning finder Stæd. Jeg har desaarsag ikke alleene paa-lagt Beboerne at samle, men endog, imod Betaling, til mig at indlevere, hvad de enten alleede have eller herefter kunne opdage af Mærkværdigheder – Ligesom jeg også i Commissionens Navn har taget mig den Frihed at forbyde dem, indtil videre, at forstyrre, uden mit Vidende, på deres Lodder endnu værende, saa kaldte Steenkister.

Reparation og service af person- og lastbiler

samt

- aircon-service
- diagnose-test
- reparation af
div. maskiner

**Vi skruer på alt
-bare det kan ryge
og larme**

H G E S T E D ApS
A U T O V Æ R K S T E D
v/ **.K. Pedersen**

Præstebrovej 48c • 4532 Gislinge • telf. 59 46 05 85
post@hagedsted-auto.dk - www.hagedstedauto.dk

... 21.) Paa Gaardmand *Anders Christensens* Lod i *Grevinge*, omtrent 250 skridt fra Stranden findes et nu overpløjet, men først i *Octbr* 1807 opbrudt Stykke Jord, ..., hvor fra Østen til Vesten i en aflang Quadrat skal have lagt Steen på Steen i en saadan Mængde, at deraf er rejst mange Favne forsvarligt Steenhegn. Jeg saae det aldrig i dets ærværdige Oldtiids Tilstand, tør derfor ikke opgive, om det har været et Begravelse ell: Offerstæd. – Ingen Urner, Offerknive eller Sligt er fundet der – desuagtet beklager jeg dog, at jeg ikke nogen Tiid derefter, fik at viide, at sligt et Monument, så nær mig, var bleven forstyrret. –

Under eller tæt ved Siden af Monumentets nordøstligste Hjørnesteen opdagedes en Mærkværdighed som jeg var saa lykkelig endnu i Tiide at rædde, mod en Bagatell, fra at forvandles til Træskoe-Kramer {slidbeslag af metal}. – Det er en sjelden Prydelse, formodentlig af Messing, men i saa fald got forgyldt – Maaskee *Symbolet* på en vis *religieus Cultus*, maaskee og et geistligt Ordenstegn – af Nye-Maanens Figur og Størrelse – rimeligviis til at bære om Halsen. – Det er ubeskadiget, paa et lille Tryk af Jernstangen nær, hvormed man opryddede den. –

Det Regelmæssige i Figurens Dannelse røber brugen af Mathematiske Instrumenter, ligesom også Polituren, Forgyldningen og de sikre Slag mod Figurens begge Endepunkter viiser en ikke ubetydelig Kunstfærdighed. – Jeg giver mig herved den Ære at tilstille den Høje Commission til Opbevarelse blandt Oldsagerne dette for mig så *interessante* Fortiids Mindesmærke, der efter mine Tanker, upaatvilelig skriver sig fra Heden-Olds Dage. {Den omtalte ”Prydelse” er den såkaldte Lunula, se bagsiden.}

Grevinge d 20de *Dcmbr* 1808

Ærbødigt

M. Biilmann

Sognepræst for *Grevinge* Meenighed i *Odsherred*. –

Morten Johansen Biilmann: født i Kolding 1763, gift med *Jacobine Jacobsen* med hvem han fik 17 børn. 1803 præst i Snøde på Langeland, 1806 i Grevinge, 1816 i Skælskør. Døde 1828 i Snøde.

Fra ”*Danske Præsters indberetninger til Oldsagskommissionen af 1807*” bd. 4, s. 218ff. Pastor Biilmans bidrag til undersøgelsen omfatter 53 punkter, hvoraf en del beskriver flere anlæg mv. I den moderne tekstudgave fra 1998 (satsformat 11,5 x 18 cm) fylder den 11 hele sider. Hele tekstdelen, der omfatter Sjælland, Samsø og Møn, er på 522 tekstsider. Tager man tiden (1808) i betragtning synes den gode pastor Biilmann at være ganske velorienteret mht. oldtiden. ”Oldtidsgrandskningen” var jo dårlig nok begyndt herhjemme. Der skulle gå over hundrede år før man vidste ret meget mere, og det er kun en meget beskedent del af den viden, nutidens arkæologer råder over.

GF's Budgetstatus pr. 20.07.2022

	BUDGET	Pr. 20.07.	%	Regnskab 2021
INDTÆGTER				
Kontingent	89.600	89.600,00	100,0	89.600
Indbet. til Drænfonden	22.400	22.400,00	100,0	22.400
Hjemmesiden	2.500	2.500,00	100,00	2.500
Udhængsskabene	500	500,00	100,0	1.000
Gebyrer	0	0,00		0
Strandgårdsbladet		0,00		4.602
Diverse				
I alt	115.000	115.000		120.102
UDGIFTER				
Dræn og slamsugning	19.000	46.818,75	246,4	0
Vejvedligeholdelse og snerydning/snerydning	15.000	4.172,35	27,8	18.363
Fællesarealer	30.000	28.811,53	96,0	23.329
Badebro - driftsudgifter	13.000	0,00	-	5.310
Møder og generalfors.	6.500	5.405,60	83,2	6.410
Kontor og EDB	1.500	0,00		835
Hjemmeside	3.500	1.281,75	36,6	1.309
Forsikringer	8.000	10.938,10	136,7	7.698
Gebyrer	7.000	3.185,25	45,5	4.337
Porto	500	98,00	19,6	55
Drænfonden	22.400	22.400,00	100,0	22.400
Udg. drænfond				
Diverse	500	200,00	40,0	0
I alt	126.900	123.311	97,2	90.044
Resultat	-11.900	-8.311	-3.580	30.057

Kassererens bemærkninger til budgetstatus

På nuværende tidspunkt har 112 husstande indbetalt kontingent.

Det vil sige, at alle har betalt.

Gebyr omfatter 1,10% af indestående og et fast gebyr på 75,00 kr./kvartal.

Mogens Kjær

Afgående kasserer

Marianne Bostrøms have i fuldt flor—et sandt farveorgie (Ø 44)

..

 **Konsulent
orben Vilstoft**

PC - Hjælp

Til almindelige brugere * Til almindelige priser

Koster ikke mere end en almindelig håndværker

Jeg giver gerne tilbud, inden jeg går i gang

Er i lokalområdet og kan løse stort set ethvert PC problem

Tlf.: 28 68 35 65 * Mail: it@vilstoft.net

STRANDGÅRDSBLADET

Oplag: 125 eks.

Redaktion: Peter Brøns
Strandgården Øst 16
4300 Holbæk
Tlf. 6081 0543
E-mail: pb@brons.dk

Grundejerforeningen Strandgårdens bestyrelse:

Formand:	Allan Dalgaard	Strandgården Vest	18
Næstformand:	Kennet Jørgensen	Strandgården Øst	35
Kasserer:	Jonatan Møller Sousa	Strandgården Tværvej	8
Sekretær:	Michael Clausen	Strandgården Vest	38
Best. medlem:	Helle Quist	Strandgården Øst	60
Suppleant:	Louise Hinze	Strandgården Vest	18

GF's mail adresse: gf@strandgaarden-tusenaes.dk

GF's hjemmeside: www.strandgaarden-tusenaes.dk

Bankkonto: Danske Bank Reg.nr. 9570 – Konto nr. 0012629303

Grevinge-Lunulaen

Denne lunula – et halvmåneformet halssmykke – anslås at være fra omkr. 2200-2000 f. Kr., altså fra overgangen mellem bondestenalder og bronzealder. For over 4.000 år siden. Skellet mellem de to oldtidsaldre angives som oftest ca. 2000 til 1800 f.Kr. Se mere om fundet på side 21. Der er fundet to lunulaer i Danmark, udover Grevinge ved Skovhøjstrup på Fyn.

Grevinge-lunulaen har et tværmål på 18,2 cm, bredden på midten er 2,8 cm, vægten 51,24 g. Udover guld består legeringen af 35% sølv, 2,7% kobber, 0,070% tin, 0,020% bismuth og 0,07% bly.

Den blev fundet i 1808 under eller tæt ved den ene hjørnesteen på en aflang, firkantet plads (fml. resterne af en langdysse), tæt omsat med sten, ca. 250 skridt fra stranden (den daværende Lammefjordsstrand). Indsendt til Nationalmuseet samme år. (Pladsen kunne måske også være en kultplads/kulthus. Stedet blev ikke nærmere undersøgt dengang.)

Dead-line for de følgende numre i år: Nr. 136: 19. september. Nr. 137: 21. november. Også gerne før. Evt. bidrag skal sendes som enten mail eller brev. Redaktøren tager ikke imod diktat.